

УДК 050:025.4.036-027.565]:006

Кудименко Лілія Григорівна,

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-2322-3173>,

молодша наукова співробітниця,

відділ наукової організації електронних інформаційних ресурсів,

Інститут інформаційних технологій,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського,

Київ, Україна

e-mail: kudymenko@nbuv.gov.ua

DIAMAS: ДІАМАНТОВІ СТАНДАРТИ В ІНСТИТУЦІЙНОМУ ВИДАВНИЦТВІ ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ

Ознайомлено з новим проєктом щодо підвищення стандартів якості в інституційному видавництві відкритого доступу – DIAMAS. Зазначено його цілі та способи досягнення. Названо основні компоненти Diamond OA Action Plan. Обґрунтовано переваги Diamond Open Access.

Ключові слова: DIAMAS, Diamond Open Access, EQSIP, кращі видавничі практики, наукова комунікація.

Відкритий доступ до наукових публікацій – важливий аспект комунікації у сучасному академічному середовищі. Це дає змогу не тільки знайомити світову спільноту з результатами досліджень, а також і обмінюватися досвідом та підвищувати індекси цитування.

Але під час переходу до цієї моделі іноді виникають проблеми фрагментації, видимості та якості послуг. З метою усунення таких недоліків та розбудови потенціалу для інституційної публікації з відкритим доступом по всій Європі було створено консорціум DIAMAS (Developing Institutional Open Access Publishing Models to Advance Scholarly Communication). Трирічний проєкт, запущений 1 вересня 2022 року, об'єднує 23 організації з 12 європейських країн. Ці організації визначають ландшафт видавничої справи Diamond Open

Access у Європейському дослідницькому просторі та розроблять загальні стандарти, рекомендації та практики для видавничого сектора Diamond. Партнери проєкту також сформулюють рекомендації для науково-дослідних установ щодо координації сталої підтримки видавничої діяльності Diamond.

Основним завданням DIAMAS є порівняння існуючих стандартів якості в інституційному видавництві OA (Open Access) та встановлення розширених, які будуть прийняті у всьому ERA (European Research Area). Для досягнення цієї мети залучаються досвідчені фахівці у сфері академічних публікацій та наукової комунікації OA. Таким чином, встановивши нові стандарти, розроблені спільно з усіма зацікавленими сторонами, за 3 роки планується забезпечити високоякісну інституційну екосистему наукових публікацій відкритого доступу для Європейського дослідницького простору.

Цілі проєкту визначено такі:

1. Отримати знання про інституційний видавничий ландшафт OA в ERA – типи установ, розташування, дисципліни, мови, а також провести аналіз прогалін в інституційному видавництві OA на базі існуючої передової практики.

2. Вдосконалити інституційну видавничу практику шляхом створення інноваційного стандарту – Extensible Quality Standard for Institutional Publishing (EQSIP), який забезпечить координацію на рівні ЄС з урахуванням культурного, економічного, історичного розмаїття в різних країнах та типах організацій.

3. Розширити спроможність постачальників інституційних видавничих послуг – IPSP (Institutional Publishing Service Providers) шляхом створення операційних наборів інструментів, спеціальних стандартів, інструкцій, навчальних матеріалів; підтримувати їх на шляху до європейського стандарту якості та координувати через розвиток Глобальної мережі IPSPs і бази майбутнього OA Carapacity Center для інституційних публікацій.

4. Підтримувати політику та стратегії видавничої діяльності з відкритим доступом шляхом взаємодії з урядами та органами управління на найвищому рівні (міністерства, керівництво університетів, головні бібліотекарі університетів, директори видавництва) для надання їм наборів рекомендацій щодо впровадження стратегій і політики для покращення та підвищення репутації IPSP.

Амбасадором ОА по праву можна вважати Директорію журналів відкритого доступу – DOAJ. Унікальність платформи неодноразово підтверджено, адже DOAJ індексує різноманітний діапазон журналів відкритого доступу. А про високу якість свідчить уже сама присутність публікації в цій базі – перед включенням видання проходять ретельну перевірку на відповідність встановленим стандартам і повинні їх дотримуватися постійно.

Отже, для проведення досліджень в рамках даного проекту за основу були взяті саме критерії відбору DOAJ, які розглядаються як ключовий елемент переходу до покращення якості та видимості діамантових журналів ОА у Європі.

Сім основних компонентів наукових публікацій викладено у Плані дій Diamond OA:

1. Фінансування: опис моделі фінансування, бізнес-модель ОА, прозорість переліку всіх джерел фінансування тощо.

2. Право власності та управління: право власності, місія та управління.

3. Практики відкритої науки: політика ОА, авторське право та ліцензування, відкрите рецензування, доступність даних, нові підходи до оцінки досліджень тощо.

4. Редакційна якість, редакційне керівництво та чесність дослідження.

5. Ефективність технічної служби: технічна потужність, сумісність – метадані, ISSN, машиночитаність і доступний вебсайт журналу.

6. Видимість, включаючи індексацію, комунікацію, маркетинг.

7. Справедливість, різноманітність: багатомовність, гендерна рівність.

EQSIP має за мету забезпечити якість і прозорість управління та робочих процесів в інституційних публікаціях, а також слугуватиме еталоном для аналізу недоліків у даних. Документ орієнтований на постачальників видавничих послуг та редакторів наукових журналів і книг.

У сучасному академічному середовищі публікації у відкритому доступі (ОА) є основним центром наукової комунікації. У Diamond Open Access автори можуть публікувати безкоштовно, тим самим забезпечується безперешкодний доступ до наукових публікацій та розширюється географія дослідницької співпраці.

UDC 050:025.4.036-027.565]:006

Liliia Kudymenko,

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-2322-3173>,

Junior Researcher,

Department of Scientific Organization of Electronic Information Resources,

Institute of Information Technologies,

V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine,

Kyiv, Ukraine

e-mail: kudymenko@nbuv.gov.ua

DIAMAS: DIAMOND STANDARDS IN INSTITUTIONAL OPEN ACCESS PUBLISHING

A new project on improving quality standards in the institutional open access publishing – DIAMAS – was introduced. Its goals and methods of achievement are indicated. The main components of the Diamond OA Action Plan are named. The advantages of Diamond Open Access are substantiated.

Keywords: DIAMAS, Diamond Open Access, EQSIP, best publishing practices, scientific communication.